

כרשית

האזינו

עם אונקלוס ורש"י

פרשת האזינו

דברים פרק-לב

א הֲאֶזְיִנוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶרֶץ

וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אֲמַרִי כִּי:

אֶצִּיתוּ שָׁמַיָא וְאֶמְלֵל וְתִשְׁמַע אֶרֶץ

מִיִּמְרֵי פִּמִּי:

**האזינו השמים. שאני מתרה בהם
בישראל, וזהיו אתם עדים בדבר שכך
אמרתי להם שאתם תהיו עדים, וכן
ותשמע הארץ. ולמה העיד בהם שמים
וארץ, אמר משה, אני בשר ודם למחר אני
מת, אם יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו
הברית מי בא ומכחישם, לפיכך העיד
בהם שמים וארץ, עדים שהם קיימים
לעולם, ועוד שאם יזכו יבואו העדים
ויתנו שכרם, הגפן תתן פריה והארץ תתן
יבולה והשמים יתנו טלם, ואם יתחייבו,**

תהיה בהם יד העדים תחלה, ועצר את
השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן
את יבולה, ואח"כ ואבדתם מהרה על ידי
האומות:

ב יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחֵי תִזֹל כַּטֹּל
אֲמַרְתִּי כִשְׁעִירָם עָלַי דָּשָׂא
וְכַרְבִּיבִים עָלַי עֲשֹׁב:

יִבֹּסוּ כַּמָּטָר אֹלְפָנֵי יִתְקַבֵּל כַּטֹּל
מִימָרִי כְרוּחֵי מָטָר דְּנִשְׁבִּין עַל
דְּתָאָה וְכַרְסֵי מְלָקוֹשָׁא דִּי עַל

עֲשׂוּבָא:

יערוף במטר לקחי. זו היא העדות,
שתעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתתי
לישראל שהיא חיים לעולם, במטר הזה
שהוא חיים לעולם כאשר יערפו השמים
טל ומטר: יערוף. לשון יטיף, וכן ירעפון
דשן, יערפו טל: תזל בטל. שהכל
שמחים בו, לפי שהמטר יש בו עצבים
לבריות, כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו
מלא יין: כשעירם. לשון רוח סערה,
בתרגומו ברוחי מטרא, מה הרוחות הללו

מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם, אף
דברי תורה מגדלין את לומדיהן:
וכרביבים. טיפי מטר, ונראה לי על שם
שיורה כחץ נקרא רביב, כמה דאת אמר
רובה קשת: דשא. ארברי"ץ עטיפת
הארץ מכוסה בירק: עשב. קלח אחד
קרוי עשב, וכל מין ומין לעצמו קרוי
עשב:

גְּכִי שֵׁם יְהוָה אֶקְרָא הָבוּ גִדְלֵי
לְאַלְהֵינוּ:

אֲרִי בִשְׁמָא דִּי אֲנָא מְצִלִי הֲבוּ

רְבוּתָא קָדָם אֱלֹהֵנָא:

כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא. הֲרִי כִי מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן

כַּאֲשֶׁר, כִּמוֹ כִּי תִבּוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ, כַּשֶּׁאֶקְרָא

וְאֶזְכִּיר שֵׁם ה', אַתֶּם הֲבוּ גּוֹדֵל לְאֱלֹהֵינוּ

וּבִרְכוּ שְׁמוֹ, מִכָּאן אֲמַרוּ, שְׁעוֹנִין בְּרוּךְ שֵׁם

כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ אַחֵר בִּרְכָה שְׁבַמְקֻדְשׁ:

ד הַצֹּר תַּמִּים פִּעֵלּוּ כִּי כָל

דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין

עוֹל צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא:

תְּקִיפֵא דְשְׁלִמִין עֹבְדוֹהִי אֲרִי כָּל
אֲרַחְתָּהּ דִּינָא אֱלֹהָא מְהִימְנָא דְמִן
קְדָמוֹהִי עוֹלָה לָא נִפְק מִן קָדָם דְּזַפִּי
וְקִשִּׁיט הוּא:

הצור תמים פעלו. אע"פ שהוא חזק,
כשמביא פורענות על עוברי רצונו, לא
בשטף הוא מביא, כי אם בדין, כי תמים
פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים
צדקתם לעולם הבא, ואע"פ שמאחר את
תגמולם, סופו לאמן את דבריו: ואין עול.

אֵף לְרָשָׁעִים מִשְׁלָם שֹׂכֵר צְדָקָתָם בַּעֲוֹלָם
הַזֶּה: צָדִיק וְיֵשֶׁר הוּא. הַכֹּל מִצְדִּיקִים
עֲלֵיהֶם אֵת דִּינּוֹ, וְכֵךְ רֵאֲוִי וְיֵשֶׁר לָהֶם,
צָדִיק מִפִּי הַבְּרִיּוֹת, וְיֵשֶׁר הוּא וְרֵאֲוִי
לְהַצְדִּיקוֹ:

הַשְׁחֵת לוֹ לֹא בְּנֵי מוֹמָם הָיָה
עֵקֶשׁ וּפְתִלָּה:

חֲבִילוֹ לְהוֹן לֹא לָהּ בְּנֵיָא דִּי פִלְחוֹ
לְטַעֲוֹתָא דָּרָא דְאֶשְׁנִי עוֹבְדוּהִי
וְאֶשְׁתַּנִּי:

**שחת לו וגו'. כתרגומו חבילו להון ולא
ליה: בניו מומם. בניו היו, והשחתה
שהשחיתו היא מומם: בניו מומם. מומם
של בניו היה, ולא מומו: דור עקש. עקום
ומעוקל, כמו זאת כל הישרה יעקשו,
ובלשון משנה, חולדה ששיניה עקומות
ועקושות: ופתלתל. אנטורטי"לייש
כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו
סביבות הגדיל. פתלתל, מן התיבות
הכפולות, כמו ירקרק, אדמדם, סחרחר,
סגלגל:**

וְהַלִּיהוּהָ תִגְמְלוּ זֹאת עִם נֶבֶל

וְלֹא חֶכֶם הָלוֹא הוּא אֲבִיךָ

קִנְיָךְ הוּא עֲשֵׂךְ וַיִּכְנֶנֶךָ:

הָא קָדָם יִי אֲתוֹן גְּמִלִין דָּא עֲמָא

דְּקִבִּילוּ אוֹרִיתָא וְלֹא חֲכִימוּ הָלֹא הוּא

אַבוּךְ וְאַתָּה דִּי לֵה הוּא עֲבַדְךָ וְאַתְּ קִנְיָךְ:

הֲלֵה' תִגְמְלוּ זֹאת. לְשׁוֹן תִּימָה, וְכִי לִפְנֵינוּ

אַתֶּם מַעֲצִיבִין, שֵׁישׁ בִּידוֹ לְהַפְרֵעַ מִכֶּם

וְשֶׁהִיטִיב לָכֶם בְּכֹל הַטּוֹבוֹת: עִם נֶבֶל.

ששכחו את העשוי להם: ולא חכם.
להבין את הנולדות שיש בידו להיטיב
ולהרע: הלא הוא אביך קנך. שקנאך,
שקננך בקן הסלעים ובארץ חזקה,
שתקנך בכל מיני תקנה: הוא עשך. אומה
באומות: ויכננך. אחרי כן בכל מיני בסיס
וכן. מכם כהנים, מכם נביאים, ומכם
מלכים, כרך שהכל תלוי בו:

שני
זכר ימות עולם

בִּינוּ שְׁנוֹת דָּר וְדָר שְׂאֵל
אָבִיךָ וַיְגִדְךָ זְכוּנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ
לָךְ:

אֲדַכֵּר יוֹמִין דָּמָן עָלְמָא אֶסְתַּכַּל בְּשָׁנֵי
דַּר וְדָר שְׂאֵל אָבוֹךָ וַיַּחֲוֶי לָךְ סָבִיךָ
וַיִּמְרוּן לָךְ:

זְכוּר יָמוֹת עוֹלָם. מַה עָשָׂה בְּרֵאשׁוֹנִים
שֶׁהִכְעִיסוּ לִפְנֵינוּ: בִּינוּ שְׁנוֹת דָּוָר וְדָוָר.
דָּוָר אָנוּשׁ שֶׁהִצִּיף עֲלֵיהֶם מִי אוֹקִינוֹס,

ודור המבול ששטפם. דבר אחר, לא
נתתם לבבכם על שעבר, בינו שנות דור
ודור, להכיר להבא, שיש בידו להיטיב
לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם
הבא: שאל אל אביך. אלו הנביאים
שנקראים אבות, כמו שנאמר באליהו אבי
אבי רבב ישראל: זקניך. אלו החכמים:
ויאמרו לך. הראשונות:

ח בְּהִנָּחֵל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ
בְּנֵי אֲדָם יֵצֵב גְּבֻלַּת עַמִּים

לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

בְּאַחֲסָנָא עֲלָאָה עַמִּמִּיא בְּפִרְשֻׁתָּהּ בְּנֵי

אַנְשָׁא קָיִים תְּחוּמֵי עַמִּמִּיא לְמִנִּין בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל:

בַּהֲנַחֵל עַלְיוֹן גּוֹיִם. כְּשֶׁהֲנַחֵל הַקַּב"ה

לְמַכְעִיסֵיו אֶת חֶלֶק נַחֲלָתָם, הַצִּיפָם

וּשְׁטָפָם: בַּהֲפָרִידוֹ בְּנֵי אָדָם. כְּשֶׁהֲפִיץ דּוֹר

הַפִּלְגָה הִיָּה בִידּוֹ לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם,

וְלֹא עָשָׂה כֵן, אֲלֹא יָצַב גְּבוּלוֹת עַמִּים,

קִיָּימָם וְלֹא אָבַדָם: לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

בשביל מספר בני ישראל שעתידין לצאת
מבני שם, ולמספר שבעים נפש של בני
ישראל שירדו למצרים, הציב גבולות
עמים. שבעים לשון:

ט כִּי חֵלֶק יְהוָה עַמּוֹ יַעֲקֹב
חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:

אֲרִי חֲלָקָא דִּי עַמָּה יַעֲקֹב עַד
אַחֲסַנְתָּה:

כי חלק ה' עמו. למה כל זאת, לפי שהיה
חלקו כבוש ביניהם, ועתיד לצאת, ומי

הוא חלקו, עמו, ומי הוא עמו. יעקב חבל
נחלתו. והוא השלישי באבות, המשולש
בשלוש זכיות, זכות אבי אביו וזכות אביו
וזכותו, הרי ג', כחבל הזה שהוא עשוי בג'
גדילים, והוא ובניו היו לו לנחלה, ולא
ישמעאל בן אברהם ולא עשו בנו של
יצחק:

יִמְצָאֵהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֵּהוּ
יִלֵּל יִשְׁמָן יִסְבְּבֵנָהוּ יְבוֹנֵנָהוּ
יַצְרֵנָהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו:

סִפִּיק צִרְפִּיהוֹן בְּאַרְעָא מִדְּבָרָא וּבֵית

צִחוּנָא אֲתֵר דִּי לִית מִיָּא אֲשֶׁרְנוֹן

סְחֹר סְחֹר לְשִׁכְנָתָהּ אֲלִפְנוֹן פְּתָגְמִי

אוּרִיתָא נְטָרְנוֹן כְּבַבַּת עֵינִיהוֹן:

יִמְצָאֵהוּ בְּאַרְץ מִדְּבָר. אוֹתָם מִצָּא לוֹ

נֶאֱמָנִים בְּאַרְץ הַמִּדְבָּר, שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם

תּוֹרָתוֹ וּמַלְכוּתוֹ וְעוֹלוֹ, מֶה שֶׁלֹּא עָשׂוּ

יִשְׁמַעְאֵל וְעָשׂוּ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ

הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן: וּבָתָהּ יִלְל יִשְׁמֵן. אֶרֶץ

צִיָּה וְשִׁמְמָה, מִקּוֹם יִלְלָת תַּנִּינִים וּבָנוֹת

יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא
אמרו למשה היאך נצא למדברות מקום
ציה ושממון, כענין שנאמר לכתך אחרי
במדבר: יסבבהו. שם סבבם והקיפם
בעננים, וסבבם בדגלים לארבע רוחות,
וסבבם בתחתית ההר שכפהו עליהם
כגיגית: יבוננהו. שם בתורה ובינה:
יצרנהו. מנחש שרף ועקרב ומן האומות:
כאישון עינו. הוא השחור שבעין
שהמאור יוצא הימנו, ואונקלוס תרגם
ימצאהו, יספיקהו כל צרכו במדבר, כמו

וּמִצָּא לָהֶם, לֹא יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר. יִסְבְּנֵהוּ,
אֲשֶׁר־יִנּוֹן סָחֹר סָחֹר לְשִׁכִּינְתִּיהָ, אוֹהֶל
מוֹעֵד בִּאֲמֻצֵּעַ וְאַרְבַּעַה דָּגָלִים לְאַרְבַּע
רוּחוֹת:

יֵא כְּנָשָׁךְ יַעֲיִר קִנּוֹ עַל גּוֹזְלָיו
יִרְחֶף יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו יִקְנֹחֵהוּ
יִשְׁאַחֵהוּ עַל אֲבָרָתוֹ:

כְּנִשְׂרָא דְמַחֲיֵשׁ לְקִנְיָה עַל בְּנוֹהֵי
מִתְחוּפֶף פָּרִים גְּדִפּוֹהֵי מְקַבְּלֵהוֹן
מְנַטְלֵהוֹן עַל תְּקוּף אֲבָרוֹהֵי:

**כנשר יעיר קנו. נהגם ברחמים ובחמלה,
כנשר הזה, רחמני על בניו ואינו נכנס
לקנו פתאום, עד שהוא מקשקש ומטרף
על בניו בכנפיו בין אילן לאילן, בין שוכה
לחברתה, כדי שיעזרו בניו ויהא בהם כח
לקבלו: יעיר קנו. יעורר בניו: על גוזליו
ירחף. אינו מכביד עצמו עליהם, אלא
מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקב"ה שדי
לא מצאנוהו שגיא כח, כשבא ליתן תורה
לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע
רוחות, שנאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר**

לִמּוֹ הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן וְאַתָּה מִרְבֹּבוֹת
קֹדֶשׁ, אֱלֹהֵי מִתִּימָן יָבֹא זֶה רוּחַ רַב־יָעִית:
יִפְרוֹשׁ כְּנָפָיו יִקְחֵהוּ. כִּשְׁבָּא לִיטֹל
מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֵינּוּ נוֹטֵל בְּרַגְלָיו כִּשְׂאֵר
עוֹפוֹת, לִפִּי שִׁשְׂאֵר עוֹפוֹת יֵרָאִים מִן
הַנֶּשֶׁר, שֶׁהוּא מִגְבִּיָּה לְעוֹף וּפּוֹרֵחַ עֲלֵיהֶם,
לִפְיֶכָּךְ נוֹשֵׂא בְּרַגְלָיו מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר, אֲבָל
הַנֶּשֶׁר אֵינּוּ יֵרָא אֲלֵא מִן הַחֵץ, לִפְיֶכָּךְ
נוֹשֵׂא עַל כְּנָפָיו, אוֹמֵר, מוֹטֵב שִׁיכְנֵם הַחֵץ
בִּי וְלֹא יִכְנֵם בְּבִנִי, אֵף הַקֶּבֶ"ה, וְאַשָּׁא
אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים, כִּשְׁנִסְעוּ מִצָּרִים

אחריהם והשיגום על הים, היו זורקים
בהם חצים ואבני בליסטראות, מיד ויסע
מלאך האלהים וגו' ויבא בין מחנה מצרים
וגו':

יב יְהוָה בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאִין עֲמוֹ
אֵל נִבְרַ:

יִ בְּלַחֲדוֹהִי עֲתִיד לְאֲשֵׁרִיּוֹתָהוּ
בְּעֶלְמָא דְּהוּא עֲתִיד לְאַתְחַדְתָּא וְלֹא
יִתְקִים קְדָמוֹהִי פְּלַחַן טַעֲוֹן:

ה' בדד. ה' בדד ובטח נהגם במדבר: ואין

עמו אל נכר. לא היה כח באחד מכל
אלהי הגויים להראות כחו ולהלחם
עמם. ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן
תרגם אונקלוס, ואני אומר דברי תוכחה
הם, להעיד השמים והארץ, ותהא השירה
להם לעד, שסופן לבגוד ולא יזכרו
הראשונות שעשה להם ולא הנולדות
שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך
ליישב הדבר לכאן ולכאן, וכל הענין
מוסב על זכור ימות עולם בינו שנות דור
ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל

זֶה הִיָּה לָהֶם לְזִכּוֹר:

יג. טַלְטַל יִשְׂרָאֵל יִרְכְּבֵהוּ עַל

בְּמֹתַי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבֹת

שָׂדֵי וַיִּנְקֵהוּ דְבַשׁ מִסֵּלַע וְשֶׁמֶן

מִחֶלְמֵי־שֶׁזָּר:

אֲשֶׁר־נָזַן עַל תְּקִפִּי אֶרֶץ וְאוֹכְלֵנָהּ

בֵּית סְנַאִיהוּן וַיִּהְיֶה לְהוֹן בֵּית שְׁלִיטִי

קְרוּיִן וְנִכְסֵי יְתִבִּי כְּרִכִּין תְּקִיפִין:

יִרְכַּבְהוּ עַל בְּמוֹתַי אֲרֶץ. כָּל הַמִּקְרָא
כְּתוּבִים: יִרְכַּבְהוּ וְגו'. עַל שֵׁם שְׂאֲרָץ
יִשְׂרָאֵל גְּבוּהַ מְכַל הָאֲרָצוֹת: וַיֹּאכַל תְּנוּבַת
שָׂדִי. אֱלֹהֵי פִירוֹת אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׂקָלִים
לְנוֹב וּלְהַתְּבֹשֶׁל מְכַל פִּירוֹת הָאֲרָצוֹת:
וַיִּנָּקְהוּ דְּבַשׁ מִסִּלְעַ. מַעֲשֵׂה בָאֶחָד שֶׁאָמַר
לְבָנָיו בְּסִיכָנִי, הִבָּא לִי קְצִיעוֹת מִן הַחֲבִיתָה,
הֵלֶךְ וּמֵצֵא הַדְּבַשׁ צֶף עַל פִּיהָ, אָמַר לוֹ זֶה
שֶׁל דְּבַשׁ הוּא, אָמַר לוֹ הִשְׁקֵעַ יָדְךָ לְתוֹכָהּ
וְאֵתָהּ מַעֲלָה קְצִיעוֹת מִתּוֹכָהּ: וְשִׁמְךָ
מִחֲלָמִישׁ צוּר. אֱלֹהֵי זֵיתִים שֶׁל גֹּשׁ חֶלֶב:

במותי ארץ. לשון גובה: שדי. לשון

שדה: חלמיש צור. תקפו וחזקו של

סלע. כשאינו דבוק לתיבה שלאחריו נקוד

חלמיש, וכשהוא דבוק נקוד חלמיש:

יד חֲמַאֲת בָּקָר וְחֵלֶב צֹאן עִם

חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׁן

וְעֵתוּדִים עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חֲפָה

וְדָם עֵזָב תִּשְׁתָּה חֲמָר:

יִהְיֶה לְהוֹן בֵּית מַלְכִּיהוֹן וְשְׁלִיטִיהוֹן עִם

עוֹתָר רַבְרְבִּיהוֹן וְתִקְפִּיהוֹן עֲמָא

דְּאַרְעָהוֹן וְאַחֲסַנְתָּהוֹן עִם בִּזַּת חִילִּיהוֹן

וּמִשְׁרִיתָהוֹן וְדָם גְּבַרִּיהוֹן יִתְשַׁד כְּמִיא:

חמאת בקר וחלב צאן. זה היה בימי

שלמה, שנאמר עשרה בקר בריאים

ועשרים בקר רעי ומאה צאן: עם חלב

כרים. זה היה בימי עשרת השבטים,

שנאמר ואוכלים כרים מצאן: חלב כליות

חטה. זה היה בימי שלמה, שנאמר ויהי

לחם שלמה וגו': ודם ענב תשתה חמר.

בימי עשרת השבטים השותים במזרק
יין: חמאת בקר. הוא שומן הנקלט מעל
גבי החלב: וחלב צאן. חלב של צאן,
וכשהוא דבוק נקוד חלב, כמו בחלב אמו:
כרים. כבשים: ואילים. כמשמעו: בני
בשן. שמנים היו: כליות חטה. חטים
שמנים בחלב כליות וגסין ככוליא: ודם
ענב. תהי שותה טוב, וטעם יין חשוב:
חמר. יין בלשון ארמי: חמר. אין זה שם
דבר, אלא לשון משובח בטעם, וזינ"ש
בלע"ז, ועוד יש לפרש שני מקראות

הִלְלוּ אֶחָד תְּרֹגֹם שֶׁל אוֹנֵקלוֹס, אֲשֶׁר־יִנּוֹן

עַל תּוֹקֵפִי אֲרַעֲא וְגו':

טו וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט שְׁמִנָּה

עֲבִית כְּשִׁית וַיִּפֹּשׂ אֱלֹהִים

עָשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צֹר יִשְׁעָתוֹ:

וַעֲתֵר יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹט אֲצִלַּח תְּקוּף קָנָא

נִכְסִין וַיִּשְׁבַּק פִּלְחֹן אֱלֹהֵא דְעַבְדָּהּ

וְאַרְגִּז קָדָם תְּקִיפָא דְפָרְקָה:

עבית. לשון עובי: כשית. כמו כסית,

לִשְׁוֹן כִּי כִסֶּה פָנָיו בַּחֲלָבוֹ, כָּאָדָם שֶׁשֶׁמֶן
מִבִּפְּנִיָּם וְכִסְלֵיו נִכְפָּלִים מִבַּחוּץ, וְכֵן הוּא
אוֹמֵר וַיַּעַשׂ פִּימָה עָלַי כִּסֹּל: כְּשִׁית. יֵשׁ
לִשְׁוֹן קֹל בְּלִשְׁוֹן כְּסוּי, כִּמּוֹ וְכוּסֶה קִלּוֹן
עֶרוֹם, וְאִם כָּתַב כְּשִׁית דְּגוּשׁ, הִיָּה נִשְׁמַע
כְּסִית אֶת אַחֲרֵיָם, כִּמּוֹ כִּי כִסֶּה פָנָיו: וַיִּנְבֹּל
צוֹר יִשְׁעָתוֹ. גָּנְהוּ וּבִזְהוּ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
אַחֲזִירֵיהֶם אֶל הַיָּכָל ה' זָגוּ, אֵין נְבוֹל גְּדוֹל
מִזֶּה:

מִזֶּה יִקְנֶאֱהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת

יִכְעִיסָהוּ:

אֶקְנִיאוּ קַדְמוֹהִי בַּפִּלְחֹן טַעֲוֹן

בְּתוֹעֲבוֹתָא אֶרְגִּיזוּ קַדְמוֹהִי:

יִקְנָאֵהוּ. הַבְעִירוּ חֲמָתוֹ וּקְנָאֵתוּ:

בְּתוֹעֲבוֹת. בַּמַּעֲשִׂים תְּעוֹבִים, כְּגוֹן מִשְׁכַּב

זָכוֹר וּכְשָׁפִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם תוֹעֲבָה:

יִי יִזְבְּחוּ לְאֱשֵׁרִים לֹא אֵלֶּהָ

אֵלֹהִים לֹא יִדְעוּם חֲדָשִׁים

מִקָּרֵב בָּאוּ לֹא שִׁעְרוּם

אַבְתִּיכֶם:

דַּבְּחוּ לַשֵּׁדִין דְּלִית בְּהוֹן צְרוּךְ דְּחַלּוֹ
דְּלֹא יִדְעֶנּוּן חֲדָתִין דִּי מְקַרִּיב
אַתְעַבִּידוּ לֹא אַתְעַסְקוּ בְּהוֹן אַבְתִּיכֶם:
לֹא אֵלֹהִים. כְּתִרְגֻמוֹ דְּלִית בְּהוֹן צְרוּךְ, אִילוּ
הִיָּה בְּהֶם צְרוּךְ לֹא הִיתָה קִנְאָה כַּפּוּלָה
כְּמוֹ עַכְשִׁיו: חֲדָשִׁים מְקַרִּיב בָּאוּ. אִפִּילוּ
הָאוֹמוֹת לֹא הָיוּ רְגִילִים בְּהֶם, נִכְרִי שֶׁהִיָּה
רוֹאֶה אוֹתָם הִיָּה אוֹמֵר, זֶה צֶלֶם יְהוּדִי: לֹא
שַׁעְרוֹם אַבְתִּיכֶם. לֹא יִרְאוּ מֵהֶם, לֹא

עמדה שערותם מפניהם, דרך שערות
האדם לעמוד מחמת יראה, כך נדרש
בספרי. ויש לפרש עוד, שערום, לשון
ושעירים ירקדו שם. שעירים הם שדים,
לא עשו אבותיכם שעירים הללו:

יח צור ילדך תשי ותשכח אל
מחללך:

דחלת תקיפא דבראך אתנשתא
שבקתא פלחן אלהא דעבדך:

תשי. תשכח. ורבותינו דרשו, כשבא

להיטיב לכם, אתם מכעיסין לפניו
ומתישים כחו מלהיטיב לכם: אל
מחוללך. מוציאך מרחם, לשון יחולל
אילות, חיל כיולדה:

יט רביעי וַיִּרָא יְהוָה

וַיִּנָּאץ מִפְּנֵם בָּנָיו וּבְנֹתָיו:

וַגְּלִי קָדָם יי וּתְקַף רְגִזָּה מִדְּאֲרָגִיו:

קָדְמוֹתֵי בָנִין וּבָנִין:

כ וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָּנֵי מֶלֶךְ

אַרְאֶה מָה אַחֲרֵיתָם כִּי דֹר

תִּהְיֶכֶת הֵמָּה בָּנִים לֹא אֱמֹן

בָּם:

וַאֲמַר אֶסְלַק שְׁכֵנֹתַי מִנְּהוֹן גְּלִי קִדְמִי

מָה יְהִי בְּסוֹפֵיהוֹן אֲרִי דָרָא דְאֲשַׁנּוּ

אֲנוּן בְּנִיא דְלִית בְּהוֹן הֵימָנוּ:

מה אחרייתם. מה תעלה בהם בסופם: כי

דור תהפוכות המה. מהפכין רצוני

לכַּעַם: לֹא אִמּוֹן בָּם. אֵין גְּדוּלִי נִכְרִים

בָּהֶם, כִּי הוֹרִיתִים דֶּרֶךְ טוֹבָה וּסְרוּ מִמֶּנָּה:

אִמּוֹן. לְשׁוֹן וִיִּהִי אִוְמָן, נוֹדְרִיטוֹר"ה

בִּלְע"ז. דְּבַר אַחֵר אִמּוֹן, לְשׁוֹן אִמוּנָה

כְּתַרְגוּמוֹ, אָמְרוּ בְּסִינִי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע,

וְלַשְׁעָה קָלָה בְּטָלוּ הַבְּטַחְתָּם וַעֲשׂוּ הָעֵגֶל:

כֹּאֲהֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא אֵל בְּעֵסוּנִי

בְּהַבְלִיָּהֶם וְאֲנִי אֶקְנִיָּאֵם בְּלֹא

עִם בְּגוֹי נָבֵל אֶכְעִיָּסֵם:

אֲנִי אֶקְנִיָּאוּ קִדְמִי בְּלֹא דַחֲלָא אֶרְגִּיזוּ

קִדְמִי בַּפִּלְחֹן טַעֲוֹן וְאַנָּה אֶקְנֶנּוּן בְּלֹא

עִם בְּעֵמָא טַפְּשָׁא אֶרְגִּזְנוּן:

קנאוני. הבעירו חמתי: בלא אל. בדבר

שאינו אלוה: בלא עם. באומה שאין לה

שם, שנאמר הן ארץ כשדים זה העם לא

היה, ובעשו הוא אומר בזוי אתה מאד:

בגוי נבל אכעיסם. אלו הכופרים, וכן

הוא אומר אמר נבל בלבו אין אלהים:

כב כי אֵשׁ קִדְחָהּ בְּאַפִּי וְתִיקַד

עַד שְׂאוֹל תַּחֲתִית וְתֹאכַל

אֶרֶץ וַיְבַלְהָ וַתִּלְהַט מִסֻּדֵי

הָהָרִים:

אֲרִי קָדוֹם תִּקֶּיף כְּאִשָּׁא נֶפֶק מִקֶּדְמִי

בְּרִגְזוֹ וְשִׁצִּי עַד שְׂאוֹל אֶרְעִית וְאַסֶּף

אֶרְעָא וְעַל־לָתָה וְשִׁצִּית עַד סִיפֵי

טוֹרֵיָא:

קִדְחָהּ. בַּעֲרָה: וַתִּיקַד. בַּכֶּם עַד הִסּוּד:

וַתֹּאכַל אֶרֶץ וַיְבֹלְהָ. אֶרְצְכֶם וַיְבֹלְהָ:

וַתִּלְהַט. יְרוּשָׁלַיִם הַמְּיוֹסֶדֶת עַל הָהָרִים,

שֶׁנֶּאֱמַר יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ:

כג אֲסַפָּה עָלֵימוֹ רְעוֹת חֲצִי

אֲכַלָּה בָּם:

אֲסַף עֲלֵיהוֹן בִּישִׁין מִכֶּתֶשִׁי אֲשַׁצִּי

בְּהוֹן:

אספה עלימו רעות. אחביר רעה על

רעה, לשון ספו שנה על שנה, ספות

הרוה, עולותיכם ספו על זבחיכם. דבר

אחר אספה, אכלה, כמו פן תספה: חצי

אכלה בם. כל חצי אשלים בהם, וקללה

זו לפי הפורענות לברכה היא, חצי כלים

וזהם אינם כלים:

כֹּד־מִזֵּי רָעָב וְלֶחֱמִי רֶשֶׁף וְקָטָב

מְרִירִי וְשֹׁן בְּחֵמָת אֲשַׁלַּח בָּם

עִם חֲמַת זַחֲלִי עֶפְרַ:

נִפְיַחִי כָפֶן וְאֶכּוּלִי עוֹף וּכְתִישִׁי רוּחִין

בִּישָׁן וְשֹׁן חַיּוֹת בָּרָא אֶגְרִי בְּהוֹן עִם

חֲמַת תַּנִּינִיָּא דְזַחֲלִין בְּעַפְרָא:

מזי רעב. אונקלוס תרגם נפיחי כפן, ואין

לי עד מוכיח עליו, ומשמו של רבי משה

הדרשן מטולושא שמעתי, שעירי רעב,
אדם בחוש מגדל שער על בשרו: מזי.
לשון ארמי שער מזיא, דהוה מהפך
במזיא: ולחומי רשף. השדים נלחמו
בהם, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף, והם
שדים: וקטב מרירי. ובריתות שד ששמו
מרירי: קטב. בריתה, כמו אחי קטבך
שאול: ושן בהמות. מעשה היה, והיו
הרחלים נושכין וממיתין: חמת זוחלי
עפר. ארס נחשים, המהלכים על גחונם
על העפר במים הזוחלים על הארץ.

זחילה, לשון מרוצת המים על העפר, וכן
כל מרוצת דבר המשפשף על העפר
והולך:

בה מחוץ תשכל חרב
ומחדרים אימה גם בחר גם
בתולה יונק עם איש שיבה:
מברא תתכל חרבא ומתוניה חרגת
מותא אף עולמיהון אף עולמתהון
ינקיהון עם אנש סביהון:

מחוץ תשכל חרב. מחוץ לעיר תשכלם

חרב גייסות: ומחדרים אימה. כשבורה

ונמלט מן החרב, חדרי לבו נוקפים עליו

מחמת אימה, והוא מת והולך בה. דבר

אחר ומחדרים אימה, שבבית תהיה אימת

דבר, כמו שנאמר כי עלה מות בחלונינו,

וכן תרגם אונקלוס. דבר אחר מחוץ

תשכל חרב, על מה שעשו בחוצות,

שנאמר ומספר חוצות ירושלים שמתם

מזבחות לבושת: ומחדרים אימה. על מה

שעשו בחדרי חדרים, שנאמר אשר זקני

ישראל עושים איש בחדרי משכיתו:

כו אֶמְרָתִי אֶפְאִיהֶם אֲשַׁבִּיתָהּ

מֵאֲנוֹשׁ זָכָרם:

אֶמְרִית יָחֹל רוּגְזִי עֲלִיהוֹן וְאֶשְׁצַּנּוֹן

אֲבַטֵּל מִבְּנֵי אֲנָשָׁא דוֹכְרֵי־הוֹן:

אִמְרָתִי אֶפְאִיהֶם. אִמְרָתִי בִלְבִי אֶפְאֶה

אוֹתָם, וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶפְאִיהֶם אֲשִׁיתָם פֶּאֶה,

לְהַשְׁלִיכֶם מֵעַלִּי הַפֶּקֶר, וּדְוֹגְמָתוֹ מִצִּיָּנוֹ

בְּעִזְרָא, וְתָתֵן לָהֶם מִמַּלְכוֹת וְעַמִּמִּים

וְתַחֲלֹקֵם לְפֶאֶה, לְהַפְקֵר, וּכְן חִבְרוּ מִנְחָם.

וַיֵּשׁ פֹּתְרִים אוֹתוֹ כְּתַרְגֻּמוֹ, יְחֹל רוֹגְזִי
עֲלִיהוֹן, וְלֹא יִתְכֵּן, שֶׁאִם כֵּן הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב
אֲפֹאִיהֶם, אַחַת לְשִׁמוּשׁ וְאַחַת לְיִסּוּד,
כִּמוֹ אֲזֹרֶךְ, אֲמַצְכֶּם בְּמוֹ פִּי, וְהֵא'
הִתִּיכּוֹנָה אֵינָה רְאוּיָה בּוֹ כֻּלָּ, וְאוֹנֵקְלוֹם
תַּרְגָּם אַחֵר לְשׁוֹן הִבְרִייתָא הַשְּׁנוּיָה בַּסְּפָרִי,
הַחֹלְקָת תִּיבָה זֹ לְשִׁלְשָׁה תִּיבּוֹת, אִמְרַתִּי
אֶף אִי הֵם, אִמְרַתִּי בְּאִפִּי אֶתְנֶם כְּאִילוֹ
אֵינֶם, שִׁיאֲמָרוּ רוֹאִיהֶם עֲלִיהֶם אִיָּה הֵם:

כֹּז לֹלִי פֶעֶם אֲוִיב אֶגֶּוֹר פֶּן
יִנְכָּרוּ צִרִימוֹ פֶּן יִאֲמָרוּ יִדְנּוּ

רָמָה וְלֹא יִחְוָה פֶּעַל כָּל זֹאת:

אֱלֹלֶפוֹן רָגֵזָה דְּסִנְאָה כְּנִישׁ דִּלְמָא

יִתְרַבֵּרַב בְּעַל דְּבַבָּא דִּלְמָא יִימְרוּן

יִדְנָא תְּקִיפַת לָנָא וְלֹא מִן קָדָם יִי הוּת

כָּל דָּא:

לִזְלִי כַעַם אוֹיֵב אַגּוּר. אִם לֹא שַׁכַּעַם אוֹיֵב

כְּנוּם עֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִית, וְאִם יֻכַּל לְהֵם

וַיִּשְׁחִיתֵם, יִתְּלָה הַגְּדֻלָּה בּוֹ וּבִאֲלֵהֶיוּ וְלֹא

יִתְּלָה הַגְּדֻלָּה בִּי, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר פֶּן יִנְכָרוּ

צִרִימוֹ, יִנְכָרוּ הַדָּבָר לְתַלּוּת גְּבוּרָתָם בְּנִכְרֵי

שֵׁאִין הַגְּדוֹלָה שְׁלוֹ. כֵּן יֹאמְרוּ יִדְנוּ רַמָּה

וְגו'. כִּי אֹתוֹ גּוֹי אֹבֵד עֲצוֹת הִמָּה:

כח כִּי גּוֹי אֹבֵד עֲצוֹת הִמָּה

וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה:

אֲרִי עִם מְאֹבְדֵי עֲצָה אֲנוֹן וְלִית בְּהוֹן

סוֹכְלָתָנוּ:

כט חֲמִישִׁי לוֹ חֲכָמוֹ

יִשְׁכְּבוּ לוֹ זֹאת יְבִינֵנוּ לְאַחֲרִיתָם:

אֱלֹהֵי חַכְמֵימוֹ אֶסְתַּכְּלוּ בְּדָא סְבָרוּ מָה

יְהִי בְּסוֹפֵיהוּן:

וְאִין בַּהֶם תְּבוּנָה. שְׁאֵלֹו הִיו חֲכָמִים,

יִשְׁכִּילוּ זֹאת אֵיכָה יִרְדּוּף וְגו': יִבְיִנוּ

לְאַחֲרֵיתָם. יִתְנוּ לֵב לְהִתְבוּנָן לְסוּף

פִּזְרֵעֲנוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל:

לְאֵיכָה יִרְדּוּף אֶחָד אֶלְף וְשָׁנִים

יִנִּיֶסוּ רַבָּבָה אִם לֹא כִּי צוּרָם

מִכָּרָם וַיַּחֲזֶה הַסְּגִירָם:

אֶכְדִּין יְרֹדוֹף חַד אֶלְפָּא וְתֵרִין יַעֲרִקוּן
לְרַבּוּתָא אֶלְהֵן (אֲרִי) תְּקִיפָהוּן מְסֻרָנוּן
וַיִּי אֶשְׁלֶמְנוּן:

איכה ירדוף אחד. ממנו אלה מישראל:
אם לא כי צורם מכרם זה' הסגירם.
מכרם ומסרם בידנו דילבר"ר בלע"ז:

לא כי לא כְּצוּרָנוּ צוּרָם
וְאִיבִינוּ פְּלִילִים:

אֲרִי לֹא כְּתִקְפָּנָא תְּקִיפָהוּן וּבַעֲלִי

דְּבַבְנָא הוּוּ דִּינְנָא:

כִּי לֹא כַצּוּרֵנוּ צוּרִם. כֹּל זֶה הִיָּה לָהֶם
לְאוֹיְבִים לְהַבִּין, שֶׁהַשֵּׁם הַסְּגִירָם וְלֹא לָהֶם
וְלֹא־לֵהֵימָּהּ הַנִּצְחוֹן, שֶׁהָרִי עַד הֵנָּה לֹא
יִכְלוּ כָלוֹם אֱלֹהֵיהֶם כִּנְגַד צוּרֵנוּ, כִּי לֹא
כִּסְלַעְנוּ סִלְעִים, כֹּל צוּר שֶׁבִּמְקֹרָא לְשׁוֹן
סִלְעִי: וְאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים. וְעַכְשִׁיו אוֹיְבֵינוּ
שׁוֹפְטִים אוֹתֵנוּ, שֶׁהָרִי צוּרֵנוּ מְכַרְנוּ לָהֶם.:

לֵב כִּי מִגִּפְּן סֶדֶם גִּפְּנִים
וּמִשְׁדָּמֹת עֲמָרָה עֲנַבִּימוּ עֲנַבִּי

רוּשׁ אֲשַׁכֵּל מִרֹרֶת לָמוֹ:

אֲרִי כִפְרֵנוֹת עֲמָא דְסָדוּם פְּרַעְנוֹתְהוֹן

וְלִקְוֹתְהוֹן כְּעַם עֲמָרָה מַחֲתְהוֹן בִּישִׁין

כְּרִישֵׁי חוּיִן וְתִשְׁלֵמַת עוֹבְדֵיהוֹן

כְּמַרְרוֹתְהוֹן:

כִּי מִגִּפְן סָדוּם גִּפְנָם. מוֹסֵב לְמַעֲלָה,

אִמַּרְתִּי בִלְבִי אֶפְאִיֵּהֶם וְאֶשְׁבִּית זָכְרָם, לִפִּי

שִׁמְעֵשִׂיהֶם מַעֲשֵׂה סָדוּם וְעַמּוּרָה:

שִׁדְמוֹת. שְׂדֵה תְּבוּאָה, כְּמוֹ וְשִׁדְמוֹת לֹא

עֲשֵׂה אוֹכֵל, בְּשִׁדְמוֹת קִדְרוֹן: עֲנֹבֵי רוּשׁ.

**עשב מר: אשכלות מרורות למו. משקה
מר ראוי להם, לפי מעשיהם פורענותם,
וכן תרגם אונקלוס ותושלמת עובדיהון
במרורותהון: כי מגפן סדום גפנם. של
אומות עובדי אלילים: ומשדמת עמורה
וגו'. ולא ישימו לבם לתלות הגדולה בי:
ענבמו ענבי רוש. הוא שאמר לולי בעם
אויב אגור על ישראל, להרעילם
ולהמירם, לפיכך אשכלות מרורות למו,
להלעיט אותם על מה שעשו לבני:**

לג חֲמַת תַּנִּינִם יִינָם וְרֹאשׁ

פִּתְנִים אֶכְזֹר:

הָא כְּמַרְת תְּנִינִיא כִּס פֹּרְעָנוּתְהוֹן

וְכָרִישׁ פִּתְנֵי חוּיִן אֶכְזֹרְאִין:

חַמַּת תְּנִינִים יֵינָם. כְּתַרְגּוּמוֹ הָא כְּמַרְת

תְּנִינִיא כִּס פֹּרְעָנוּתְהוֹן, הִנָּה כְּמַרְיֵרוֹת

נַחֲשִׁים כּוֹסֵם מִשְׁתָּה פֹרְעָנוּתָם: וְרֹאשׁ

פִּתְנִים. כּוֹסֵם, שֶׁהוּא אֶכְזֹר לְנִשּׁוֹךְ, אוֹיֵב

אֶכְזֹרִי יֵבֵא וַיִּפְרַע מֵהֶם: חַמַּת תְּנִינִים

יֵינָם. מִזְכֵּן לְהַשְׁקוֹתָם עַל מָה שֶׁעוֹשִׂין

לָהֶם:

לֹא הָלָא הוּא כַּמּוֹס עַמּוּדֵי חֲתוּם

בְּאַוְצְרֹתַי:

הָלָא כָּל עוֹבְדֵי הוֹן גָּלֹן קִדְמֵי גְּנִיזִין

לְיוֹם דִּינָא בְּאַוְצְרֵי:

הָלָא הוּא כַּמּוֹס עַמּוּדֵי. כְּתִרְגוּמוֹ,

כַּסְבוּרִים הֵם שֶׁשִּׁכַּחְתִּי מַעֲשֵׂיהֶם, כּוֹלֵם

גְּנוּזִים וְשִׁמּוּרִים לִפְנֵי: הָלָא הוּא. פְּרִי

גִּפְנִם וְתִבּוֹאֵת שְׂדֵמוֹתָם כַּמּוֹס עַמּוּדֵי:

כַּמּוֹס עַמּוּדֵי. אוֹתוֹ הַכּוֹס שֶׁנֶּאֱמַר כִּי כּוֹס

בִּיד ה' וְגו':

לֹה לִי נִקָּם וְשָׁלֹם לְעַתָּה תִּמְנוּט
רַגְלָם כִּי קָרוֹב יוֹם אֲיָדָם וְחַשׁ
עֲתִידָת לָמוֹ:

קָדְמִי פֶּרַעְנוּתָא וְאַנָּא אֲשֵׁלֵם לְעַדָּן
דִּיגְלוֹן מֵאֲרַעְהוֹן אֲרִי קָרִיב יוֹם
תִּבְרָהוֹן וּמִבַּע דְּעֲתִיד לְהוֹן:

לִי נִקָּם וְשָׁלֹם. עַמִּי נִבּוֹן וּמִזֻּמָּן פּוֹרַעְנוּת
נִקָּם, וִישָׁלֵם לָהֶם כַּמַּעֲשִׂיהֶם, הַנִּקָּם יִשָּׁלֵם
לָהֶם גְּמוּלָם. וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים וְשָׁלֵם, שֵׁם
דְּבַר, כִּמּוֹ וְשָׁלוֹם, וְהוּא מִגְזֵרַת וְהַדְּבַר אִין

בהם, כמו והדבור. ואימתי אשלם להם:
לעת תמוט רגלם. כשתתם זכות אבותם
שהם סמוכין עליו: כי קרוב יום אידם.
כשארצה להביא עליהם יום אידם, קרוב
ומזומן לפני להביא על ידי שלוחים
הרבה: וחש עתדות למו. ומהר יבאו
העתידות להם: וחש. כמו ימהר יחיתה.
עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה,
להיות השירה הזאת לעד, כשתבא עליהם
הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש,
מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין

שיבאו עליהם ככלות הפורענות, ככל
אשר אמר למעלה, והיה כי יבואו עליך
כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו'
ושב ה' אליך את שבותך וגו': לעת
תמוט רגלם. כענין שנאמר תרמסנה רגל:
לוּ כִּי יָדִין יְהוָה עַמּוֹ וְעַל
עֲבָדָיו יִתְנַחֵם כִּי יִרְאֶה כִּי
אֲזַלְתָּ יָד וְאַפָּם עָצוּר וְעֶזְרָב:
אֲרִי יָדִין יְיָ דִּינָא דַּעֲמָה וּפְרַעְנוֹת
עֲבָדוֹהִי צַדִּיקָא יִתְפָּרַע אֲרִי גְלִי

קָדְמוֹהִי דְבַעֲדָן דְּתִתְקַף עֲלֵיהוֹן מַחַת

סְנֵאָה יְהוֹן מְטִלְטִין וְשְׂבִיקִין:

כִּי יִדִּין ה' עֲמוֹ. בִּלְשׁוֹן זֶה מִשְׁמַשׁ כִּי יִדִּין

בִּלְשׁוֹן דָּהָא, וְאִין יִדִּין לְשׁוֹן יִסּוּרִין, אֲלֵא

כְּמוֹ כִּי יִרְיֵב אֶת רִיבָם מִיַּד עוֹשְׁקֵיהֶם, כִּי

יִרְאֶה כִּי אִזְלָת יָד וְגו': כִּי יִדִּין ה' עֲמוֹ.

כְּשִׁישְׁפוּט אוֹתָם בִּיִּסּוּרִין הִלְלוּ הָאֲמוּרִים

עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ כִּי בִם יִדִּין עַמִּים, כִּי זֶה אֵינוֹ

מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן דָּהָא, לְתַת טַעַם לְדַבְרִים

שֶׁל מַעֲלָה, אֲלֵא לְשׁוֹן תַּחֲלַת דְּבוּר, כְּמוֹ כִּי

תְּבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ, כְּשִׁיבָאוּ עֲלֵיהֶם מִשְׁפָּטִים

הללו, ויתנחם הקב"ה על עבדיו לשוב
ולרחם עליהם: יתנחם. לשון הפך
מחשבה, להיטיב או להרע: כי יראה כי
אזלת יד. כשיראה כי יד האויב הולכת
וחוזקת מאד עליהם, ואפס בהם עצור
ועזוב: עצור. נושע ע"י עוצר ומושל
שיעצור בהם: עזוב. ע"י עוזב. עוצר, הוא
המושל העוצר בעם שלא ילכו מפוזרים
בצאתם לצבא על האויב, בלשון לע"ז
מיינטינדו"ר. עצור, הוא הנושע במעצור
המושל. עזוב, מחוזק, כמו ויעזבו את

ירושלים עד החומה, איך לא עזבה עיר

תהלה. עצור, מייטונדי"ר. עזוב,

אינפורצי"ד:

לוֹ וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵינוּ צוֹר חֲסִיוֹ

בו:

וַיִּמַּר אֵן דַּחֲלָתְהוֹן תִּקְיָפָא דְהוּ

רְחִיצִין בָּהּ:

ואמר. הקב"ה עליהם: אי אלהינו.

עבודת אלילים שעבדו: צור חסיו בו.

הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה

והצנה, כלומר שהיו בטוחין בו להגין
עליהם מן הרעה: ואמר אי אלהימו.
האויב יאמר אי אלהימו של ישראל, כמו
שאמר טיטוס הרשע כשגידר את
הפרוכת, כענין שנאמר ותרא אויבתי
ותכסה בוששה האומרה אלי איז ה' אלהיך:
לח אֲשֶׁר חֵלֵב זְבַחֵימוֹ יֹאכְלוּ
יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם יִקְוֶמוּ
וַיַּעֲזְרֵכֶם יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה:
די תרב נכס־תהון הוּ אַכְלִין שְׁתַּן חֲמַר

נִסְכֵּיהוֹן יְקוֹמוֹן כְּעֵן וַיִּסְעֲדוּנְכוֹן יְהוֹן
עֲלֵיכוֹן מִגֵּן:

אֲשֶׁר חִלָּב זִבְחִימוֹ. הִיוּ אוֹתָן אֱלֹהוֹת
אוֹכְלִים, שֶׁהִיוּ מִקְרִיבִין לִפְנֵיהֶם וְשׁוֹתִין
יֵין נְסִיכָם: יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה. אוֹתוֹ הַצּוֹר
יִהְיֶה לָכֶם מַחֲסֵה וּמִסְתּוֹר:

לֹט רְאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי אֲנִי אֱמִית
וְאֲחִיָּה מַחְצִתִּי וְאֲנִי אֶרְפָּא

וַאִין מִיָּדִי מַצִּיל:

חֲזוּ כֶעֶן אֲרִי אֲנִי אֲנִי הוּא וְלִית אֱלֹה

בַּר מִנִּי אֲנִי מִמִּית וּמַחִיָּה מַחִינָא וְאַף

מַסִּינָא וְלִית מִן יָדִי מְשִׁיב:

ראו עתה. הבינו מן הפורענות שהבאתי

עליכם ואין לכם מושיע, ומן התשועה

שאושיעכם ואין מוחה בידי: אני אני

הוא. אני להשפיל ואני להרים: ואין

אלהים עמדי. עומד כנגדי למחות:

עמדי. דוגמתי וכמוני: ואין מידי מציל.

הפושעים בִּי: ראו עתה כִּי אֲנִי וְגו'. אִז
יִגְלֶה הַקֶּב"ה יְשׁוּעָתוֹ וַיֹּאמֶר, ראו עתה כִּי
אֲנִי אֲנִי הוּא, מֵאֲתִי בָאת עֲלֵיהֶם הָרָעָה,
וּמֵאֲתִי תֵבֵא עֲלֵיהֶם הַטּוֹבָה: וְאִין מִיָּדִי
מִצִּיל. מִי שִׁיִּצִּיל אֶתְכֶם מִן הָרָעָה אֲשֶׁר
אִבִּיא עֲלֵיכֶם:

מִשִּׁיחִי כִּי אֶשָּׂא אֶל

שָׁמַיִם יָדַי וְאֶמְרָתִי חַי אֲנִי

לְעֹלָם:

אֲרִי אֶתְקַנֵּית בְּשָׁמַיָא בֵּית שְׁכֻנָּתִי

וְאֶמְרִית קָיָם אֲנִי לְעֹלָמִין:

כִּי אֵשׂא אֶל שָׁמַיִם יָדַי. כִּי בַחֲרוֹן אַפִּי

אֵשׂא יָדַי אֶל עֲצָמַי בַּשְּׁבוּעָה: וְאֶמְרִית חִי

אֲנִי. לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הִוא, אֲנִי נִשְׁבַּע חִי

אֲנִי: כִּי אֵשׂא אֶל שָׁמַיִם יָדַי. כִּמוֹ כִּי

נִשְׁאַתִּי, תָּמִיד אֲנִי מִשְׁרָה מְקוֹם שְׁכִינָתִי

בְּשָׁמַיִם, כְּתִרְגוּמוֹ, אֶפִּילוּ חֹלֶשׁ לְמַעַלָּה

וּגְבוּר לְמַטָּה, אֵימַת הֶעֱלִיזוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן,

**וְכָל שֹׁכֵן שְׂגֹבֹר מִלְמַעְלָה וְחֹלֵשׁ מִלְמַטָּה:
יָדַי. מִקּוֹם שְׂכִינָתִי, כִּמּוֹ אִישׁ עַל יָדָיו, וְהִיָּה
בְּיָדַי לְהַפְרֹעַ מִכֶּם, אֲבָל אִמְרָתִי שְׁחִי אֲנֹכִי
לְעוֹלָם, אֵינִי מִמָּהָר לְפָרוֹעַ לְפִי שִׁישׁ לִי
שִׁהוֹת בַּדָּבָר, כִּי אֲנִי חִי לְעוֹלָם, וּבְדוֹרוֹת
אֲחֵרֹנִים אֲנִי נִפְרֹעַ מֵהֶם, וְהִיכֹלֶת בְּיָדַי
לְהַפְרֹעַ מִן הַמֵּתִים וּמִן הַחַיִּים, מֶלֶךְ בָּשָׂר
וְדָם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְמוֹת מִמָּהָר נִקְמָתוֹ
לְהַפְרֹעַ בַּחַיִּים, כִּי שִׁמָּא יָמוּת הוּא אוֹ
אֲוִיבּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא רָאָה נִקְמָתוֹ מִמֶּנּוּ,
אֲבָל אֲנִי חִי לְעוֹלָם, וְאִם יָמוּתוּ הֵם וְאֵינִי**

נִפְרַע בַּחֲיִיָּהֶם, אֶפְרַע בַּמּוֹתָם:

מֵאֵם אֲנִי שְׁנוֹתַי בְּרֶקַח חֲרָבִי

וְתֹאחֶז בְּמִשְׁפָּט יְדֵי אֲשִׁיב

נָקָם לְצָרִי וְלִמְשֹׁנָאִי אֲשַׁלֵּם:

אֵם עַל חֵד תִּרְיֹן כְּחִיזוֹ בִּרְקָא מְסוּף

שְׁמִיָּא וְעַד סוּף שְׁמִיָּא תִתְגַּלִּי חֲרָבִי

וְתִתְקַף בְּדִינָא יְדֵי אֲתַב פְּרַעְנוּתָא

לְסִנְאִי וְלִבְעָלִי דְבַבִּי אֲשַׁלֵּם:

אֵם שְׁנוֹתַי בִּרְקַח חֲרָבִי. אֵם אֲשַׁנֵּן אֶת לֵהָב

חרבי, כמו למען היות לה ברק פלנדו"ר:
ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים
באויבי שהרעו לכם, אשר אני קצפתי
מעט והמה עזרו לרעה. דבר אחר, ותאחז
ידי את מדת המשפט, להחזיק בה ולנקום
נקם: אשיב נקם וגו'. למדו רבותינו
באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז
במשפט ידי, לא כמדת בשר ודם מדת
הקב"ה, מדת בשר ודם זורק חץ ואינו
יכול להשיבו, והקב"ה זורק חציו ויש
בידו להשיבן כאילו אוהזן בידו, שהרי

ברק הוא חצו, שנאמר כאן ברק חרבי
ותאחז במשפט ידי, והמשפט הזה לשון
פורענות הוא בלע"ז יושטיצא"ה: אם
שנותי ברק חרבי. הרבה אם יש שאינם
תלויין, כשאשנן ברק חרבי ותאחז
במשפט ידי וכו', כמו שפירשתי למעלה:
מב אֲשַׁכִּיר חֲצֵי מַדָּם וְחֲרָבִי
תֹאכַל בְּשָׂר מַדָּם חָלָל וְשִׁבְיָהּ
מֵרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב:
אֲרוֹי גִּירִי מִדָּמָא וְחֲרָבִי תִקְטֹל

בְּעַמִּיָּא מַדָּם קְטִילָן וְשִׁבִּין לְאַעְדָּא

כְּתָרִין מֵרִישׁ סְנֵאָה וּבְעַל דְּבָבָא:

אֲשַׁכִּיר חֲצִי מַדָּם. הָאוֹיֵב: וְחֲרָבִי תֹאכַל

בָּשָׂר. בָּשָׂרָם: מַדָּם חָלָל וְשִׁבִּיָּה. זֹאת

תִּהְיֶה לָהֶם מֵעוֹן דָּם חָלָלִי יִשְׂרָאֵל וְשִׁבִּיָּה

שֶׁשָּׁבוּ מֵהֶם: מֵרֹאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיֵב. מִפֶּשַׁע

תַּחֲלַת פְּרָצוֹת הָאוֹיֵב, כִּי כִשְׁהִקְבִּ"ה נִפְרַע

מִן הָאוֹמּוֹת, פּוֹקֵד עֲלֵיהֶם עֲוֹנָם וְעֲוֹנוֹת

אֲבוֹתֵיהֶם, מֵרֹאשִׁית פְּרָצָה שֶׁפָּרְצוּ

בְּיִשְׂרָאֵל:

מִן הַרְנִינּוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דָם

עֲבָדֵיו יִקְוֹם וְנָקָם יֵשֵׁיב לְצָרָיו

וְכִפֹּר אֲדָמָתוֹ עַמּוֹ:

שִׁבְחוּ עַמְּמִיא עֲמֵה אֲרִי פִרְעֹנֹת

עֲבָדוֹהִי צִדִּיקִיא יִתְפָּרַע וּפִרְעֹנֹת יִתִּיב

לְסִנְאוֹהִי וּכְפֹר עַל אֲרֵעָה וְעַל עֲמֵה:

הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו

האומות את ישראל, ראו מה שבחה של

אומה זו, שדבקו בהקב"ה בכל התלאות

שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו

בטובו ובשבחו: כי דם עבדיו יקום.
שפיכות דמיהם כמשמעו: ונקם ישיב
לצוריו. על הגזל ועל החמס, כענין שנא'
מצרים לשמה תהיה ואדום למדבר
שממה מחמס בני יהודה, ואומר מחמס
אחיד יעקב וגו': וכפר אדמתו עמו.
ויפיים אדמתו ועמו על הצרות שעברו
עליהם ושעשה להם האויב: וכפר. לשון
רצוי ופיוס, כמו אכפרה פניו, אנחיניה
לרוגזיה: וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו,
עמו, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת,

וכן הוא אומר רצית ה' ארצך, במה רצית
ארצך, שבת שבות יעקב. בפנים אחרים
היא נדרשת בספרי, ונחלקו בה רבי יהודה
ורבי נחמיה, רבי יהודה דורש כולא כנגד
ישראל ורבי נחמיה דורש כולא כנגד
האומות, רבי יהודה דורשה כלפי ישראל,
אמרתי אפאיהם כמו שפירשתי עד ולא
ה' פעל כל זאת. כי גוי אובד עצות חמה,
אבדו תורתיה שהיא להם עצה נכונה. ואין
בהם תבונה, להתבונן איכה ירדוף אחד מן
האומות אלף מהם, אם לא כי צורם

מכרם. כי לא כצורנו צורם, הכל כמו
שפירשתי עד תכליתו. ורבי נחמיה
דורשה כלפי האומות עובדי אלילים, כי
גוי אובד עצות המה, כמו שפירשתי
תחלה עד ואיבינו פלילים:

שביעי מד ויבא משה

וידבר את כל דברי השירה
הזאת באזני העם הוא והושע

בן נון:

וְאַתָּא מֹשֶׁה וּמִלֵּיל יַת כָּל פְּתֻגֵּי

תְּשַׁבְּחָתָא הָדָא קָדָם עֲמָא הוּא וְהוֹשֵׁעַ

בר נון:

הוא והושע בן נון. שבת של דיוזגי

היתה, נטלה רשות מזה ונתנה לזה,

העמיד לו משה מתורגמן ליהושע שיהא

דורש בחייו, כדי שלא יאמרו ישראל בחיי

רבך לא היה לך להרים ראש, ולמה קוראו

כאן הושע, לומר שלא זחה דעתו עליו,

שֶׁאֵעִ"פּ שְׁנִיתָנָה לּוֹ גְדֻלָּה, הַשְׁפִּיל עֲצָמוֹ
בְּאִשׁוֹ מִתַּחֲלָתוֹ:

מִה וַיִּכַּל מִנְּשָׁה לְדַבֵּר אֶת כָּל
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל כָּל
יִשְׂרָאֵל:

וַיַּשְׁצִי מִנְּשָׁה לְמַלְלָא יֵת כָּל פִּתְגָּמֶיהָ
הָאֵלִין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

מִו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שִׁימוּ לְבַבְכֶּם
לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי

מַעֲיִד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶם

אֶת בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת אֶת

כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

וְאָמַר לְהוֹן שׁוּוּ לְבָכּוֹן לְכָל פְּתַגְמִיא

דִּי אֲנָא מִסְהֵד בְּכּוֹן יוֹמָא דִּין דִּי

תְּפַקְדָּנוֹן יְת בְּנִיכּוֹן לְמַטֵּר לְמַעְבֵּד יְת

כָּל פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא הָדָא:

שִׁימּוּ לְבַבְכֶם. צְרִיךְ אָדָם שִׁיחִיו עֵינָיו

וּאֲזַנָּיו וּלְבּוֹ מְכוּוֹנִים לְדַבְרֵי תוֹרָה, וְכֵן הוּא

אומר בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע
ושים לבך וגו', הרי דברים קל וחומר, ומה
תבנית הבית שהוא נראה לעינים ונמדד
בקנה, צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו
מכוונים להבין, דברי תורה שהן כהררין
התלזין בשערה על אחת כמה וכמה:

מז כי לא דבר רק הוא מכם
כי הוא חייכם ודבר הזה
תאריכו ימים על האדמה
אשר אתם עברים את הירדן

שְׁמָהּ לְרֵשֶׁתָּהּ:

אֲרִי לֹא פֶתַגְם רִקָּא הוּא מְנַכּוֹן אֲרִי
הוּא חֵיכּוֹן וּבִפְתַּגְמָא הֵדִין תּוֹרְכוֹן
יוֹמִין עַל אֶרֶעָא דִּי אֲתוֹן עֲבָרִין יְת
יִרְדְּנָא תַּמָּן לְמִירְתָּהּ:

כִּי לֹא דְבַר רַק הוּא מַכְם. לֹא לַחֲנַם אַתֶּם
יִגְעִים בָּהּ, כִּי הִרְבָּה שֹׂכֵר תִּלְוִי בָּהּ, כִּי הִיא
חֵיכֶם. דְּבַר אַחֵר, אִין לָךְ דְּבַר רִיקָן בַּתּוֹרָה
שְׂאֵם תִּדְרֹשְׁנוּ שְׂאִין בּוּ מִתֵּן שֹׂכֵר, תִּדְעַ לָךְ
שֶׁכֶן אִמְרוּ וְאַחֲזוּת לֹטֵן תִּמְנַע, וְתִמְנַע

היתה פילגש וגו', לפי שאמרה איני כדאי
להיות לו לאשה, הלואי ואהיה פילגשו,
וכל כך למה, להודיע שבחו של אברהם
שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק
בזרעו:

מפטיר מח וידבר

יהוה אל משה בעצם היום
הזה לאמר:

וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּכָרֶן יוֹמָא הַדִּין
לְמִימָר:

וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה.
בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה,
נאמר בנח בעצם היום הזה בא נח וגו',
במראית אורו של יום, לפי שהיו בני דורו
אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין
אנו מניחים אותו ליכנס בתיבה, ולא עוד,
אלא אנו נוטלים כשילין וקרדומות
ומבקעים את התיבה, אמר הקב"ה, הריני
מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח

למחות יבא וימחה, במצרים נאמר בעצם
היום הזה הוציא ה', לפי שהיו מצרים
אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישים בהם
אין אנו מניחין אותן לצאת, ולא עוד,
אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין
בהם, אמר הקב"ה, הריני מוציאן בחצי
היום, וכל מי שיש בו כח למחות יבא
וימחה, אף כאן במיתתו של משה נאמר
בעצם היום הזה, לפי שהיו ישראל
אומרים, בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין
אנו מניחין אותו, אדם שהוציאנו

ממצרים, וקרע לנו את הים, והוריד לנו
את המן, והגיז לנו את השליו, והעלה לנו
את הבאר, ונתן לנו את התורה, אין אנו
מניחין אותו, אמר הקב"ה, הריני מכניסו
בחצי היום וכו':

מֵט עֲלֶה אֶל הַר הָעֲבָרִים הַזֶּה
הַר נָבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב
אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרֹאֶה אֶת
אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה:

סֶק לְטוֹרָא דְעֵבְרָאִי הָדִין טוֹרָא דְנָבוֹ
דִּי בְּאַרְעָא דְמוֹאָב דִּי עַל אִפִּי יִרְחוֹ
וְחֲזִי יֵת אֶרְעָא דְכְנַעַן דִּי אֲנָא יְהִיב
לְבָנִי יִשְׂרָאֵל לְאַחֲסֵנָא:

נ וּמַת בָּהֶר אֲשֶׁר אֶתָּה עֲלָה
שָׁמָּה וְהֵאֵסַף אֶל עַמִּיךָ כַּאֲשֶׁר
מַת אַחֲרָן אֶחֱיָךְ בָּהֶר הָהָר
וַיֵּאֵסַף אֶל עַמִּיךָ:

וּמוֹת בְּטוֹרָא דִּי אַתָּ סֵלֵק לְתַמּוֹן

וְתִתְּכֶנִּי לְעַמֶּךָ כְּמֵת דְּמִית אֶהְרֹן

אֲחוֹךָ בְּהוֹר טוֹרָא וְאַתְּכֶנִּישׁ לְעַמֶּה:

כַּאֲשֶׁר מֵת אֶהְרֹן אַחִיד. בְּאוֹתָהּ מִיתָהּ

שֶׁרָאִיתָ וְחִמַּדְתָּ אוֹתָהּ, שֶׁהִפְשִׁיט מִשָּׁה אֶת

אֶהְרֹן בְּגַד רֹאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוֹ לְאַלְעָזָר וְכֹהֵן

שֵׁנִי וְכֹהֵן שְׁלִישִׁי, וְרָאָה בְּנֵי בְּכָבוֹדוֹ, אִ"ל

מִשָּׁה, אֶהְרֹן אַחִי, עָלָה לְמִטָּה, וְעָלָה,

בְּשׁוּט יָדָיִךְ, וּבְשׁוּט רַגְלֶיךָ, וּבְשׁוּט,

עֵצוֹם עֵינֶיךָ, וְעֵצוֹם, קִמּוּץ פִּיךָ, וְקִמּוּץ

וְהִלֵּךְ לוֹ, אָמַר מִשָּׁה אֲשֶׁר־י מִי שְׁמַת

בְּמִיתָהּ זֶה:

נֹא עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבַת קִדְשׁ
מִדְּבַר צֶן עַל אֲשֶׁר לֹא
קִדְשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

עַל דֵּי שִׁקְרָתוֹן בְּמִימְרֵי בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּמִי מִצּוֹת רָקֶם מִדְּבָרָא דְּצִין
עַל דֵּי לֹא קִדְשְׁתוֹן יְתִי בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

עַל אֲשֶׁר מַעֲלַתֶּם גְּרַמְתֶּם לְמַעֲוֹל בִּי: עַל
אֲשֶׁר לֹא קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי. גְּרַמְתֶּם לִי שְׁלֹא
אֶתְקַדֵּשׁ, אִמַּרְתִּי לָכֶם וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֹּלֶעַ,
וְהֵם הִכּוּהוּ, וְהוֹצַרְכוּ לְהַכּוֹתוֹ פַּעֲמִים,
וְאָלוּ דְּבָרוֹ עַמּוֹ וְנָתַן מִיָּמָיו בְּלֹא הַבָּאָה,
הִיָּה מִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
אוֹמְרִים, וְזֶה הַסֹּלֶעַ הַזֶּה שְׂאִינוּ לְשַׁכַּר
וְלֹא לְפֹרְעָנוֹת, אִם זָכָה אֵין לוֹ מִתֵּן שֶׁכָּר,
וְאִם חָטָא אֵינוֹ לוֹקָה, כִּךְ מִקִּיִּם מִצּוֹת
בּוֹרְאוֹ, אֲנִי לֹא כָל שֶׁכֶּן:

נב כִּי מִנְּגִיד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ

וְשִׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ

אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

אֲרִי מִקְבֵּל תַּחֲזִי יַת אֶרֶץ וּלְתָמֶן לֹא

תַּעֲוֹל לְאֶרֶץ דִּי אֲנִי יֵהֵב לְבְנֵי

יִשְׂרָאֵל:

כִּי מִנְגַּד. מִרְחוֹק: תִּרְאֶה וְגו'. כִּי אִם לֹא

תִּרְאֶה עֲכָשִׁיו לֹא תִרְאֶה עוֹד בַּחֲיִיד:

וְשִׁמָּה לֹא תָבוֹא. וַיִּדְעֵתִי כִּי חֲבִיבָה הִיא

לָךְ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ עֲלֶה וּרְאֶה: חֲסֹלֶת

פרשת האזינו: